

De eerste jaren van mijn leven lijken in mijn herinnering vaag en bleek, als het gerimpelde vel op gekookte melk. Maar sommige dingen zal ik nooit vergeten.

Ik weet niet anders dan dat ik door mijn moeder werd gedragen. Ik zat op haar schoot of ze droeg me op haar arm of op haar rug. De keren dat ik op mijn voeten stond, waren zeldzaam. Als ze een nieuwe broek voor me naaide, stond ik op een krukje. Ze mat de lengte van mijn benen. Haar handen waren altijd zacht en ik hield me vast aan haar schouders. Nooit kon ik vallen bij haar. Haar armen waren zachte kussens.

Haar gezicht was een voortdurend veranderend landschap waar ik niet genoeg van kreeg.

Als ze op het land werkte, bond ze me in een fleurige doek op haar rug. Iedere beweging van haar, maakte ik mee. Terwijl ze zong, zwegende de nachtegale. Als ze zich bukte, zag ik – door stoffen bloemen gedragen – de grond, de akkers met de aardappelen en haar graaiende handen in de roodbruine aarde. Als ze rechtop stond, zag ik de hemel met de verblindende zon, de vele vegen blauw en het uitgelijnde licht. Ik rook haar vochtige nek en drukte mijn neus in haar gevlochten haar. Ik zag de wolken waarin voorbijtrekkende vogels verdwenen, en in de verte zag ik het einde van de wereld. Mijn vader had me verteld dat de horizon scherp was als een mes.

‘Je mag nooit zo ver gaan, Manfred,’ zei hij. ‘Daar stopt de wereld.’

‘Waarom?’ vroeg ik.

‘Daarom. Als je tot het einde gaat, val je in het diepste en donkerste ravijn dat er bestaat.’

Dus bleef ik weg van de horizon. De zilveren berken omringden me als wachters. Alleen het gespikkelde zonlicht mocht zottebollend door. Nooit was de wereld zo groot als de eerste jaren van mijn leven.

‘Laat dat kind toch op zijn voeten staan,’ zeiden de vrouwen in moeders buurt. Ze verwende me te veel, werd er gefluisterd.

‘Hij is nog niet sterk genoeg,’ antwoordde mijn moeder, zonder haar werk te onderbreken.

‘Zal ik hem even van je overpakken?’ vroeg iemand wel eens.

‘Ik draag hem zolang het nodig is.’

Ze klonk beslist en ik weet nog goed hoe veilig ik me voelde toen ik al woorden verstond. Ik moest er alleen voor zorgen dat ze me bleef dragen. Dat deed ik door te klagen over pijn in mijn buik, die ophield als ze me optilde.

Mijn moeder heette Elena.

Mijn vader heb ik maar zes jaar gekend. Hij was een schrijver die er maar niet toe kwam om zijn eerste boek te schrijven.

‘Het verhaal zit nog in mijn hoofd,’ zei hij, ‘maar ooit komt het eruit en schrijf ik het allermooiste boek.’

Mijn vader heette Gottfried.

Mijn moeder geloofde hem, net als ik. Hij oefende 's avonds met zijn vertelsels en dan week ik niet van zijn zijde. Ik keek naar zijn mond en zag de mensen in zijn verhalen over zijn lippen de keuken binnenwandelen.

Mijn vader kwam uit een onooglijk gehucht, Colmberg, vlak naast Ansbach in Beieren en omdat hij ergens zijn brood mee moest verdienen, was hij samen met zijn ouders en nog honderd andere gezinnen uit de streek geëmigreerd naar Hongarije. Hij werd huizenbouwer in Backa Palanka en leerde daar mijn moeder kennen. Zij kwam uit een gezin van landbouwers en wist alles van zaaien, groeien, bloeien en snoeien. Daarom wist ze ook wat ze met haar zwakke zoon moest doen. Ik groeide en bloeide in haar handen, als een scheut in een potje. Mijn moeder was mijn grond, mijn vader de lucht die ik ademde.

Alles was groot aan mijn vader. Zijn gestalte, zijn handen, zijn neus en zijn snor. Als hij praatte, kon hij het klokkengeluid in de oude toren overstemmen en als hij lachte, trilden de muren van ons huis.

Hij droeg me op zijn schouders als we naar de kerkdienst gingen. Hij wees naar de torenspits in de verte en vroeg: 'Manfred, zie je daar die grote kerktoren?'

Ik zag de toren aan het topje van zijn wijsvinger en knikte.

'Jij bent tien keer groter dan de kerk. Jij bent mijn kleine koning. En later zul je een grote koning worden. Dan zul je zo groot zijn dat je in de hemel kunt binnenkijken,' zei hij en zijn lachende mond veranderde zijn snor in een vogel die wou opvliegen. Ik voelde me groeien, mijn lichaam werd te klein voor mijn trotse hart. Ik was hun kleine koning en ooit zou ik de hemel kunnen binnenkijken. Ik besepte niet dat ik toen in de hemel was.

Ons huis was net als de andere huizen. Wit, gekalkt leem tussen het houten gebinte, een donker, strooien dak dat als een laaghangende hoed het zonlicht tegenhield, en kleine vensters met donkergroene ruitjes, die net voldoende licht binnenlieten om je veilig te weten.

In de omheinde tuin groeiden rozenstruiken zonder doorns, want ik mocht me niet prikken als ik mijn moeder hielp met rozenbottels plukken voor de thee en de moes. In de zomer bedekten klimrozen de hele voorgevel. Niemand kan zich voorstellen hoe sterk de geuren waren die ik opsnoof. Alles rook naar mijn moeder en haar rozen.

Achter ons huis begon het uitgestrekte berkenbos.

‘Berkenbomen zijn een zegen,’ zei mijn vader. ‘Ze dragen toverij in hun kruin. Je mag ze pas omhakken als je er zeven keer omheen bent gelopen. En de koekoek roept niet eerder of hij moet jong berkenloof hebben gegeten. Als hij dan drie maal koekoekt, weet je dat er slecht weer op komst is. Dan kunnen we het hooi op tijd binnenhalen voor de regen het beschimmelt. En met een koekoek in de buurt weet je dat je liefje je trouw blijft.’

Dan kuste hij mijn moeder en zong het lied over de koekoek.

Groen is gras, groen is gras, onder mijnen voeten.

’k Heb verloren mijn beste vriend, waar zal ik hem zoeken?’

*Hé daar! Een plaatsje maken voor de jongedame.
En de koekoek op het dak, zingt een lied op zijn gemak.
Oh, mijn lieve Augustijn. Deze dame zal het zijn.*

‘Wie is Augustijn?’ wilde ik weten.

‘Aha, dat is een heilige van lang geleden. Hij verstond de kunst om vrouwen te controleren op de versheid van hun appels of peren. Daarna legde hij zich te rusten onder een vijgenboom waar hij droomde van God en andere heerlijkheden. En vervolgens verkondigde hij dat iedere mens verantwoordelijk is voor zijn eigen wil en zijn eigen kwade daden. De heilige Augustijn is een beetje zoals ik.’

Ik begreep er niet veel van, maar ik zag wel dingen die overeen kwamen met zijn verhalen. Ik zag hem nooit in appels of peren knijpen, maar als hij in de herberg bleef hangen, legde mijn moeder het bidprentje van de heilige Augustinus bovenop het stapeltje. ‘Dan komt hij zeker terug naar huis,’ zei ze, ‘en blijft hij niet hangen bij een andere vrouw om haar fruit op versheid te controleren.’

Ik zag ook dat de berkenbomen echt toverij droegen onder hun lichtgroene hoed. De twijgen zwaaiden met lichtpaarse handjes een goede morgen. Na de middagsoep rustten de takken onder een doorschijnende deken van zilver en oker, en als

ik 's avonds in bed werd gelegd, dekten ze zichzelf toe in tinten van violet en oranje licht tot de nacht alle kleuren uitveegde. Iedere ochtend verliet mijn vader voor zonsopgang het huis, samen met de andere mannen uit het dorp. Hun karren waren gevuld met houten latten, riet en strobussels. Ze bouwden huizen voor de families die nog uit Beieren zouden overkomen. Mijn vader was de beste strodekker in de streek. Ik kon hem met mijn ogen volgen tot hij achter de heuvels was verdwenen. Daarna kon ik bij het open raam nog enkele minuten zijn luide stem horen, want hij zong altijd hetzelfde lied als hij de paarden mende.

Op enen boom een koekoek, simsaladim bombas salado saladim

op enen boom een koekoek zat.

Daar kwam een jonge jager, simsaladim bombas salado saladim

daar kwam een jonge jager aan.

Hij schoot die arme koekoek, simsaladim bombas salado saladim

hij schoot die arme koekoek dood.

Maar als een jaar verlopen, simsaladim bombas salado saladim

maar als een jaar verlopen was.

Toen kwam de koekoek weder, simsaladim bombas salado saladim

toen kwam de koekoek weer daar.

Hij floot de arme jager, simsaladim bombas salado saladim

Hij floot de arme jager uit.

De laatste regels van het lied hoorde ik in flarden. Maar in mijn hoofd zong de koekoek verder.

Ik hoorde wanneer mijn vader 's avonds terugkwam. Hij zong nog steeds van de koekoek.

In ons dorp was een kleine school waar kinderen vanaf zes jaar leerden lezen en schrijven in het Duits en het Hongaars. Een strenge *paap* met een witte baard gaf godsdienstlessen. Ik was bang van hem en opgelucht dat ik net als de andere jongste kinderen met de moeders mee naar het veld mocht.

Als mijn vader 's avonds thuiskwam, waste hij zich eerst aan de pomp. Ik werd door mijn moeder op een krukje naast hem gezet, mijn voeten raakten nauwelijks de grond. Ik reikte mijn grote vader de handdoek en het klompje zeep aan. Ik keek toe hoe hij zich zorgvuldig waste en droogde. Ieder plooi-tje van zijn lichaam werd onder handen genomen.

Daarna aten we galuska met warme melk en honing aan de beukenhouten tafel in de keuken. Mijn moeder schepte het uit een grote koperen ketel die nog van haar moeder was geweest en waarvan iedere deuk een eigen verhaal had. De grootste bluts kwam door haar vader. Zijn vrouw had hem met de ketel op het hoofd geslagen omdat hij te lang in de herberg was

gebleven en de volgende ochtend slaapdrongen naar de kerk was gewaggeld. De ketel schommelde op tafel door de bluts en in de glans van de koperpoets meende ik het gezicht van mijn overleden grootvader te zien. Hij waggelde nog steeds.

Mijn moeder maakte de knoedels met ganzeneieren, wit meel en pompwater en ze waren de lekkerste van het dorp. De vrouwen wilden weten hoe ze de galuska bereidde. Wat was haar geheime recept? Alleen ik wist het. Bij het kneden van het deeg, stak ze onder de deegplank het bidprentje van de heilige Elisabeth van Thüringen. Volgens mijn moeder waren haar voorouders afkomstig van de heilige en ik geloofde haar. De heilige Elisabeth was een Hongaarse, getrouwd met een Duitser. Net als mijn moeder. Elisabeth bakte brood voor de armen ook al werd haar dat verboden. Toen ze bij de brooduitdeling werd betrapt, opende ze haar schort. In plaats van broden lagen er rozen in. Elisabeth was al eeuwen dood, maar mijn moeder had me haar verhaal ontelbare keren verteld.

‘Wie deeg kneedt met Elisabeth in de buurt, zal steeds brood hebben en liefde die nooit verzuurt,’ zei ze beslist.

Mijn moeder had voor alles een heilige klaar. De heiligenprenten waren nog van haar moeder geweest en ze waren waardevol. Iedere heilige was met fijne zwarte lijntjes op grof papier gegraveerd. Sommige prenten waren ingekleurd. Mijn

moeder had de heiligen als huwelijksgeschenk gekregen. Ze leerde me hun namen en vertelde over hun gruwelijke levens, want de meesten waren de marteldood gestorven. En iemand die wordt doodgemarteld, krijgt later in de hemel een gouden stoel naast Jezus.

Iedere avond voor het slapengaan, vertelde mijn vader een verhaal zonder einde. Ik denk dat hij oefende voor het boek dat hij moest schrijven en waarop de hele wereld ongeduldig wachtte. Iedere keer begon het anders, en iedere keer hield ik mijn adem in omdat ik hoopte op een goede afloop. De slaap kwam niet, want ik zat gevangen in een verhaal dat niet af was. Dus probeerde ik zelf een einde te verzinnen, maar omdat ik niets van eindes kende, lukte het me niet.

Soms vertelde mijn vader over kinderen die in het bos werden achtergelaten door een stiefmoeder. De kinderen vielen in handen van een heks. Ze konden ontsnappen en vonden de weg terug naar huis, maar hoe het ze daarna verging, weet ik niet. Ik kreeg een hekel aan het woord *stief*.

Mijn vader vertelde ook over een meisje dat werd gevangen gehouden in een toren. Haar vlechten waren zo lang dat ze als touwladder konden worden gebruikt. Een prins bezocht haar en in de kleine torenkamer leefden ze in het geheim van de

liefde. Een liefde die nooit stopte en keer op keer werd 'geconsumeerd', wat dat ook wilde zeggen. Ik wist alleen maar dat de liefde warm was, me beschermde, overal aanwezig was en dat ze verhulde hoe ik er in werkelijkheid uitzag.

Als ik zeurde om een verhaal helemaal tot aan het einde te mogen horen, gaf mijn vader steeds hetzelfde antwoord: 'Een sprookje mag nooit eindigen, Manfred. Dan is het geen sprookje meer.'

Mijn vader had gelijk. Aan een sprookje over liefde mag geen einde komen. Alles moest zichzelf eindeloos herhalen. Zoals het lied van de koekoek die nooit echt dood ging. Zoals mijn vader die het lied iedere dag opnieuw zong en de tonen liet uitsterven in de bocht waardoor ik dacht dat hij nooit stopte met zingen.

Ik kon toen onmogelijk weten dat mijn leven allesbehalve een sprookje zou worden.

Als ik de slaap niet kon vatten, kreeg ik van mijn moeder haar rozenkrans. Ik kon nog niet tellen, maar gewoon met mijn vingers over de bolletjes gaan, maakte me slaperig. Het was geen gewone krans. Een rozenkrans had vijftig kleine en vijf grote kralen. Die van mijn moeder had er zestig kleine en zes grote. Daarom was het een geluysketting, zei ze.

'Jij bent er en dat is al heel wat, Manfred. De rozenkrans heeft

me geholpen. Jij bent het mooiste wat ons is overkomen,' zei ze.
'Niet die krans, maar ik heb ervoor gezorgd,' zei mijn vader fier.
Mijn moeder schudde het hoofd. Haar kin trilde alsof ze hui-
len wilde, maar hij hield vol.

De volgende dag nam hij ons mee naar de rotsige heuvel iets
buiten het dorp. Deze keer was het niet mijn moeder die me
droeg. Ik zat op de schouders van mijn vader en torende boven
alles en iedereen uit, ik was de koning te rijk. Toen we boven
waren, kon ik de huisjes van Backa Palanka zien. Ze waren niet
groter dan de kruimels die mijn moeder aan de vogels voerde.
Ik hoorde het razen van de waterval en mijn vader wees naar
de woeste rivier aan de andere kant van de heuvel. Hij hield me
stevig vast en toonde me de duizelingwekkende diepte.

'In deze rivier ben ik gesprongen toen ik hoorde dat jij op
komst was.'

'Waar was ik dan?'

'Je was nog ver, je had nog een lange weg te gaan. Maar je
moeder en ik wisten dat je eraan kwam. We telden de dagen
en het waren er precies genoeg om een schommelwieg te tim-
meren die niet kon omvallen en om wol te spinnen en deken-
tjes te breien.'

'Bij wie was ik toen?'

'Bij alle heiligen in de hemel.'

‘Wat deed ik daar?’

‘Je oefende en je oefende tot je alles wist wat je moest weten.’

‘Wat moest ik weten?’

‘Dat wij hier op jou wachtten.’

‘Waarom sprong u in het water?’

‘Omdat een man aan zijn vrouw moet bewijzen dat hij moedig is. Als hij uit die rivier water schept, en zij drinkt het op, dan krijgt ze een mooi en sterk kind dat gezegend is door de heilige Christoffel.’

Mijn moeder kreeg tranen in de ogen en zei: ‘Gottfried, je hoeft niet alles te vertellen.’